

- сьомого класу школярі повинні освоїти автоматизоване читання[2].

Як показують дослідження, не всі діти з порушенням інтелекту досягають автоматизму в читанні, адже мають порушення правильності, швидкості, усвідомленості й виразності.

Важливо, що завдяки ефективному формуванню навички читання у школярів з порушенням інтелекту можливе усвідомлене сприйняття змісту тексту та навіть наближення до успішного навчання у школі.

У методиці читання учнів з порушенням інтелекту варто виділяти загальні й часткові принципи, оскільки важливим, крім загальнодидактичних, є дотримання власне методичних принципів [5].

Побудова педагогічного процесу на уроках читання у спеціальній школі загалом визначається загальними принципами спеціальної методики, реалізація яких забезпечує вирішення мети навчання та його завдань. Часткові принципи спрямовані на забезпечення методичних вимог до побудови роботи над кожним твором. Вони відображають психологічні особливості читацької діяльності розумово відсталих учнів, засвоєння ними її компонентів, різних видів читання. Закономірно, що загальні принципи впливають на часткові, методичні, відображаючись у них. Методичні принципи навчання читанню учнів, які мають порушення інтелектуального розвитку – це система взаємопов'язаних вимог або правил, в основі якої лежать методологічно важливі положення. Якщо формування читацької діяльності школярів з порушенням інтелекту базується на загальних закономірностях оволодіння читацькою діяльністю в нормі, то варто враховувати її прояви у читацькому розвитку учнів з порушенням інтелекту. Педагогічний процес, у якому відбувається читацький розвиток школярів з вадами інтелекту стає таким, що вимагає використання особливих педагогічних умов, спрямованих на корекцію сенсомоторної, інтелектуальної, вольової сфер [5].

Список використаних джерел:

1. Визель Т. Г. Нарушения чтения и письма у детей дошкольного и младшего школьного возраста : учеб.-метод. пособие. Москва: АСТ, 2005. 125 с.
2. Егоров Т. Г. Психология овладения навыком чтения. Москва: АПН РСФСР, 1953. 263 с.
3. Красицьківа О. А., Нікітіна М. І. Розвиток мовлення на уроках читання. СПб, 2006. 256 с.
4. Тарасун В.В. Морфофункціональна готовність дітей особливостями у розвитку до шкільного навчання : діагностика формування (нейропсихологічний супровід). Київ: Вид-во Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова, 2008. 294 с.
5. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/10876/1/vyokreml_vlasne.pdf

УДК: 376.2:159.93

Чеботарьова Олена,
кандидат педагогічних наук,
завідувач відділу освіти дітей
з порушеннями інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО- РУХОВОГО АПАРАТУ ТА ІНТЕЛЕКТУ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Освіта осіб з комплексними порушеннями психофізичного розвитку визначається їх особливими освітніми потребами, здійснюється у спеціально організованому

здоров'язбережувальному середовищі і спрямована на формування у них доступної життєвої компетентності з метою соціальної адаптації та інтеграції у суспільство. Сьогодні в Україні особлива увага приділяється компетентнісно орієнтованій освіті учнів, показниками якої є максимальна самореалізація кожної дитини в різних сферах життєдіяльності з урахуванням її індивідуальних психічних і фізичних особливостей.

Окреслені освітні зміни щодо запровадження компетентнісного підходу відображено в Законі «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти, Типових освітніх програмах навчання учнів з особливими освітніми потребами.

У процесі компетентнісного навчання школярі повинні не лише засвоїти певні знання, оволодіти вміннями та навичками, а й навчитися застосовувати їх у повсякденній практичній діяльності. Компетентнісний підхід дає змогу учням одночасно вивчати новий матеріал, навчатися міркувати, практично діяти, шукати ефективні способи вирішення проблемних ситуацій, співпрацювати з однолітками [2].

Досягнення такого результату вимагає теоретичної і практичної підготовки фахівців, педагогічної майстерності, а також їх особистісної готовності до професійної діяльності.

Сучасні практики навчання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту реалізуються у світлі компетентнісно-орієнтованої освіти, спрямованої на особистісне зростання учнів, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних можливостей та «особливих потреб».

Поняття «особливі потреби» передбачає педагогічні рішення, пов'язані з самою дитиною, з її освітою, вихованням, з поліпшенням її життєвої, навчальної ситуації [4].

Зокрема, у процесі корекційно-розвивального супроводу учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту педагоги визначають механізми організації своєї діяльності шляхом побудови спеціального освітнього простору. Їхня діяльність спрямовується на:

- використання сучасних технологій і методів навчання, які сприяють не тільки успішній реалізації освітніх завдань, а й створенню умов для накопичення учнем соціального досвіду, розвитку сенсомоторної, емоційно-вольової, комунікативної сфери, корекції негативних проявів поведінки, порушень пізнавальної діяльності;
- організацію процесу навчання, яке передбачає пропедевтичний етап, що забезпечує необхідну стартову готовність школярів до засвоєння програмного матеріалу;
- формування мотивації, навичок самоконтролю та активізацію пізнавальної діяльності учнів, позитивного ставлення їх до навчання;
- забезпечення індивідуального темпу засвоєнням учнями знань, коли нова інформація надається у вигляді невеликих фрагментів, з наданням дозованої допомоги вчителя (покрокового контролю, інструкції, пред'явлення зразка, спільного виконання завдань, тощо);
- дозування інтелектуального, емоційного та фізичного навантаження в освітньому процесі;
- адаптацію змісту навчального матеріалу відповідно пізнавальних можливостей учнів. Це забезпечується на основі вибору доступного навчального матеріалу, зниження обсягу і глибини інформаційного матеріалу, збільшення кількості часу, необхідного для засвоєння теми, сповільнення темпів навчання. Разом з тим знання, вміння і навички, що формуються в учнів з порушеннями опорно-рухової сфери та інтелекту, повинні бути цілком достатні для того, щоб підготувати їх до самостійного життя в суспільстві та оволодіння професією;
- використання специфічних методів і прийомів, що полегшують засвоєння навчального матеріалу. Наприклад, розчленування складного для учня навчального матеріалу на

певні складові й вивчення кожної складової окремо – метод маленьких порцій. Складні дії розбиваються на окремі операції, навчання здійснюється поопераційно;

- реалізацію навчання на основі предметно-практичної діяльності, в ході виконання якої учнями можуть бути засвоєні елементарні абстрактні поняття;
- забезпечення постійного контролю та конкретної допомоги учням з боку вчителя на основі додаткових пояснень і показу способів та прийомів роботи, використання дидактичних ігор та вправ під час засвоєння подачі матеріалу;
- реалізацію корекції та розвитку психічних процесів, мовлення, загальної та дрібної моторики шляхом формування уявлень про навколишній, збагачення усного мовлення, навчання послідовному виконанню навчальних завдань;
- формування навичок соціальної поведінки, спілкування та взаємодії з однолітками та дорослими;
- створення психологічно комфортного для учнів з порушеннями опорно-рухової сфери та інтелекту навчального середовища із забезпеченням ситуацій успіху на уроках та під час різних видів діяльності.

Корекційно-розвивальне навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту реалізується під час вивчення навчальних предметів, інтегрованих курсів, та на спеціально-організованих у освітньому закладі корекційно-розвивальних заняттях, які передбачають наступні напрями розвитку: *психосоціальний* (пізнавальний, сенсорний, емоційно-ціннісний розвиток); *мовленнєвий* (розвиток мовлення та навичок комунікації, в т. числі з використанням альтернативних засобів); *соціально-побутовий* (розвиток соціально-побутових навичок, соціальної поведінки, соціальної взаємодії), *лікувально-оздоровчий* (розвиток фізичної сфери, координації рухів, профілактично-оздоровчі заходи); *музично-ритмічний* (психоемоційний, психомоторний, естетичний розвиток) [1].

Науково доведено ефективність як вітчизняних корекційно-абілітаційних технологій, так і світових, які передбачають заняття з дітьми з комплексними порушеннями розвитку з використанням методик *сенсорної інтеграції*, *ерготерапії*, *базальної стимуляції та нейрокорекції* (активізації психічних функцій). Усі окреслені напрями корекційно-розвивального навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту висвітлено у матеріалах сучасних навчально-методичних посібників, розроблених співробітниками відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України спільно з практичними працівниками експериментальних закладів освіти [1, 2, 3,4].

Практичне значення результатів дослідження полягає у використанні у практиці навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту комплектів корекційно-розвивальних програм та корекційно-розвивальних технологій навчання та підтримки дітей з комплексними порушеннями розвитку, які мають ураження інтелектуальної, сенсомоторної мовленнєвої, особистісної сфер розвитку.

Також розроблено методичне забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту та їхніх родин, що забезпечується на основі реалізації корекційно-адаптаційних технологій навчання, реалізації алгоритму розроблення індивідуального освітнього маршруту, індивідуальної програми розвитку, організаційно-педагогічного забезпечення корекційно-розвивального освітнього середовища. Представлені технології спрямовані на розвиток у дітей мовлення, ігрової, трудової, самообслуговуючої діяльності, сенсорного, статевого виховання, соціально-побутової адаптації, формування здоров'язберезувальних навичок, математичних та природничих уявлень. В основу авторських

розробок покладено сучасне розуміння особливостей розвитку дітей з комплексними порушеннями, формування у них ціннісних позицій, поглядів, переконань, мотивів, опанування способів діяльності, вироблення адекватної моделі соціальної поведінки, що забезпечується насамперед у процесі спеціального навчання та психолого-педагогічного супроводу [3].

Розроблені корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку, представлені у посібниках, сприяли розвитку психолого-педагогічної компетентності педагогів спеціальних та інклюзивних закладів загальної середньої освіти, де навчаються та отримують психолого-педагогічну підтримку та допомогу діти з комплексними порушеннями розвитку.

Активний обмін інформацією під час науково-практичних заходів (конференцій, семінарів, круглих столів, вебінарів, майстер-класів та ін.), які проводяться науково-дослідними установами, закладами вищої освіти спільно з експериментальними навчальними закладами, сприяє поширенню науково-експериментальних напрацювань в практику навчання дітей означеної категорії, адаптацію зарубіжних освітніх ідей до освітніх умов в Україні, а також взаємному збагаченню у сфері розвитку професійної компетентності педагогів.

Список використаних джерел:

1. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку: навчально-методичний посібник / Чеботарьова О. В., Блеч Г. О., Гладченко І. В., Трикоз С. В., Сухіна І. В., Мякушко О.І., Бобренко І. В. К., ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 148 с.
2. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 450 с.
3. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: Чеботарьова О. В та ін. Харків: Видавництво «Ранок», 2020. 256 с.
4. Чеботарьова О. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / О. В. Чеботарьова, І. В. Гладченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.

УДК 616-08-035

Черепанова Ирина,

кандидат психологических наук, доцент,
г. Могилев, Беларусь

Габьева Лариса,

методист ГУ «Мстиславский учебно-методический кабинет»,
г. Мстиславль, Беларусь

ЛОГОПЕДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПАЛЛИАТИВНОЙ ПОМОЩИ ДЕТЯМ С ТЯЖЕЛЫМИ НАРУШЕНИЯМИ ОПОРНО-ДВИГАТЕЛЬНОГО АППАРАТА

Процессы интеграции и инклюзии, происходящие в образовании, влияют на организацию подготовки кадров учителей-дефектологов, осуществляющих обучение, воспитание, оказание коррекционно-педагогической помощи детям с различными проблемами.

Учитель-дефектолог сегодня востребован в образовательных и реабилитационных учреждениях систем образования, здравоохранения и социальной защиты. Усложнились и категории лиц, с которыми работают специалисты – кроме детей с тяжелыми нарушениями речи, это и дети с расстройствами аутистического спектра, с тяжелыми и (или) множественными